

РОЗВИТОК ІНСТИТУЦІЙНОГО СТРАТЕГУВАННЯ ПІДТРИМКИ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ В УКРАЇНІ

DEVELOPMENT OF INSTITUTIONAL STRATEGY TO SUPPORT CREATIVE INDUSTRIES IN UKRAINE

Мойсеєнко І.П.

доктор економічних наук, професор,
кафедри девелопменту нерухомості, маркетингу і обліку,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Морозова Є.П.

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри девелопменту нерухомості, маркетингу і обліку,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Дронюк І.М.

кандидат математичних наук, доцент,
доцент кафедри штучного інтелекту,
Національного університету «Львівська політехніка»

Moiseienko Iryna, Morozova Yevheniia

Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture

Dronyuk Ivanna

Lviv Polytechnic National University

У статті висвітлено особливості функціонування креативних індустрій в Україні. Досліджено особливості інституційних основ функціонування креативної економіки в Україні та в країнах ЄС. Відображено характеристики та запропоновано типологію креативних індустрій. Проаналізовано підприємницьку активність креативних індустрій в економіці країн ЄС та України. Доведено зростання ролі та значення креативних індустрій в економічному та соціальному розвитку. Визначено проблеми розвитку креативних індустрій та фактори гальмування креативного підприємництва в економіці України. Здійснено систематизацію понять культурних та креативних індустрій. Запропоновано здійснювати поділ креативних індустрій за принципом креативного продукту на креативні інтелектуальні та креативні інтелектуальні індустрії в економічних дослідженнях. Сформульовано адаптаційні напрями інституційного стратегування та державної політики підтримки креативних індустрій в Україні.

Ключові слова: креативна економіка, креативні індустрії, типологія креативних індустрій, інституційне стратегування.

Solving the problems of reconstruction and balanced development based on the creative economy in Ukraine requires the adoption of systemic decisions of state regulation in terms of identifying the entrepreneurial activity of creative industries and stimulating the development of creative entrepreneurship as the basis for innovative development. The purpose of the article is to study the entrepreneurial activity of creative industries in Ukraine, to identify the main development trends and to determine the directions of development of the State policy of supporting creative entrepreneurship to win and ensure innovative development. For this purpose, it is important to solve the following main tasks: to determine the structure of creative industries; to conduct a statistical analysis of the activity of creative entrepreneurship in Ukraine; to identify significant factors of activity of creative industries and assess the level of their development; to formulate directions for the institutional transformation of the state policy of supporting creative entrepreneurship. The research methodology involves identifying the institutional features of the development of creative industries and determining the directions of institutional strategizing of their support. The article highlights the peculiarities of the functioning of creative industries in Ukraine. The peculiarities of the institutional framework for the functioning of the creative economy in Ukraine and in the EU countries are investigated. The characteristics and typology of creative industries are presented. The entrepreneurial activity of creative industries in the economies of the EU and Ukraine is analyzed. The increasing role and importance of creative industries in

economic and social development is proved. The problems of development of creative industries and factors of inhibition of creative entrepreneurship in the Ukrainian economy are identified. The concepts of cultural and creative industries are systematized. It is proposed to divide the creative industries according to the principle of creative product into creative intellectual and creative intellectual industries in economic research. Adaptive directions of institutional strategizing and state policy to support creative industries in Ukraine are formulated.

Keywords: *creative economy, creative industries, typology of creative industries, institutional strategizing.*

Постановка проблеми. Еволюція сучасного економічного розвитку пов'язана з переходом від інформаційної економіки через економіку знань до економіки творчості. Крім цього сучасна економіка розвивається під впливом креативної економіки та у відповідності до цілей сталого розвитку. Поняття креативної економіки в якості складових компонент містить креативні індустрії, креативні продукти, креативне підприємництво, креативний менеджмент. Сучасна креативна економіка динамічно розвивається в частині генерування доходів, створення доданої вартості і робочих місць в різних секторах економіки.

Розвиток креативних індустрій в країнах ЄС стає основою економічного зростання окремих територій та країн [18; 19; 20]. Креативні індустрії становлять 4,5% світового внутрішнього валового продукту з прогнозованим приростом у 10% щороку [1; 3]. Креативні індустрії як сфера інтелектуальних послуг визначають економічний розвиток країн, тобто значно впливають на макропоказники [1; 5]. При цьому креативні індустрії, що формують символічні, нематеріальні та освітні аспекти неринкових цінностей, опосередковано впливають на економіку, стимулюють розвиток інновацій та соціальний розвиток [8; 9]. Подібні тенденції в розвитку креативної економіки спостерігаються і в Україні [2; 4; 5; 6].

Креативна економіка розглядається як сукупність специфічних відносин, що виникають з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання креативних продуктів, що забезпечують ефективне розв'язання соціальних та економічних проблем на основі нових знань та інноваційних рішень [2].

Основна відмінність сучасної креативної економіки полягає в тому, що головним інструментом виступають знання, інформація – ресурсом, а продуктом – інновація. Принциповою відмінністю креативної економіки від інноваційної є акцент на розвитку індустрії інновацій за допомогою креативного сектора економіки. Ключовим фактором ефективності креативної економіки продовжує залишатись використання людського капіталу на усіх рівнях управління. Забезпечуючими факторами визначені – креативний, інноваційний, інвестиційний, виробничий і соціальний менеджмент. Креативне середовище формують:

– зв'язки між бізнесом та інститутами, необхідними для створення і застосування знань (між освітнім, науковим та підприємницьким середовищем);

– інноваційні високотехнологічні підприємства;

– креативні індустрії, в яких створюються креативні товари та послуги;

– цифрові та аналітичні мережі для обміну інформацією та знаннями (між підприємствами, публічним сектором і приватними особами);

– механізми соціальної підтримки (заохочення участі у соціальному житті, залучення до участі) та соціального підприємництва [6; 9; 10].

В креативній економіці креативні індустрії розглядаються як сукупність видів економічної діяльності, що використовують потенціал людського капіталу до створення доданої вартості через креативні продукти та послуги, що є наслідком індивідуальної творчості, навичок і таланту [11]. Розвиток креативних індустрій відбувається у формі креативних кластерів у міському просторі. Метою діяльності в креативних індустріях є «створення, виробництво і комерціалізація креативних рішень, які є нематеріальними за своєю природою, зазвичай захищені правом інтелектуальної власності і можуть набрати форми продукту чи послуги» [8].

В сучасних міських просторах основні характеристики креативних індустрій виступають як індикатори руху від інформаційного до концептуального віку, де головною цінністю будуть ідеї (концепти), а частина індустріальних площ використовується креативними кластерами. Узагальнюючи дослідження вчених в галузі побудови креативних підприємницьких структур чи організаційних мереж креативних кластерів, можна визначити наступні особливості їх функціонування: відсутність територіальної цілісності підприємства та національної резидентності партнерів; динамічна ув'язка та поєднання управлінських компетенцій партнерів; інноваційність, відкритість та гнучкість мережі [2; 3; 4].

Щодо креативного підприємництва то в умовах цифровізації та діджиталізації воно набуває таких рис:

– розвитку малих форм креативного та соціального підприємництва, а також в сфері креативних інтелектуальних індустрій;

– забезпечує дизайн та архітектуру творчістю, зручністю, інноваційністю;

– формує відкритість і теплоту громадських місць.

Суттєвою рисою сучасної економіки є організаційне розмаїття суб'єктів підприємництва та креативного продукту, зумовлене новими інформаційними та технологічними можливостями, особливостями трансформації категорій капіталу від фізичної до інтелектуальної, інтелектуалізацією суспільного життя та глобалізацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження креативної економіки та впливу креативних індустрій на суспільний розвиток, економіку, розвиток міст та регіонів відображені в працях зарубіжних вчених, таких як: Voix R., Capone F., De Propriis L., Lazzeretti L., Sanchez D. [20], Bialic-Davendra M., Bednář P., Danko L., Matošková J. [21], Potts J., Cunningham S. [25].

Теоретичні аспекти розвитку креативної економіки як на глобальному, макро- і мікрорівнях, просторової кластеризації креативних видів діяльності та перспектив їх розвитку в Україні висвітлені у роботах Сковронської І.В. [1], Степанова А.А. [2], Бакуліна Н., Собко О. [5], Давимуки С.А., Федулової Л.І. [6], Пакуліної А.А. [8], Валецького О.Л. [9], Кічурчак М.В. [10].

Креативна економіка набуває нових рис та властивостей та характеризується в численних дослідженнях як:

1) інформаційна економіка, коли інформація, знання і наука відіграють значну роль та зростає їх значення в якості фактора виробництва і роль креативного класу;

2) постіндустріальна економіка, коли збільшується і домінує частка сфери послуг, а не сфери виробництва у створенні ВВП;

3) інноваційна економіка, коли високий рівень конкуренції вимагає широкого використання інновацій в умовах діджиталізації;

4) глобальна мережева економіка, з виникненням Інтернету як нової інфраструктури економіки [1; 4; 6].

Креативні індустрії вважаються феноменом постіндустріальної епохи, оскільки їх поява та розвиток сприяли вирішенню важливих соціально-економічних проблем: подолання масового безробіття, деградації міських поселень, невпорядкованої міграції робочої сили та ін. Розвиток креативних індустрій став одним із головних інструментів економічного відродження міських агломерацій за допомогою засобів культури та творчості [3; 4; 20; 21].

Креативні індустрії розвиваються швидше, аніж сфери виробництва та послуг, що проявляється у таких факторах:

– щорічні темпи зростання у різних країнах варіюють від 4,3% до 17,6%, удвічі перевищуючи темпи зростання сфери послуг і в чотири рази перевищуючи темпи зростання сфери промислового виробництва [3];

– кількість зайнятих 8,3 мільйонів громадян Європейського Союзу, що забезпечують сукупний прибуток у 558 мільярдів євро (частка зайнятих у креативній економіці досягла 25% населення світу [4].

Інституційні особливості розвитку креативних індустрій. Інституційні особливості розвитку креативних індустрій в ЄС розглядаються в численних документах міжнародних організацій, працях зарубіжних та українських вчених.

Культурні та креативні індустрії швидко розвиваються в країнах ЄС, що відображається в аналітичних, політичних документах та програмах інноваційного та інклюзивного розвитку протягом останніх років [11; 12; 18; 19].

Інновації, підприємництво та креативні індустрії були офіційно визначені як взаємопов'язані теми в програмах ЄС, таких як: програма COSME для малих та середніх підприємств, програма з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», Start-up Europe, «Еразмус +» (включаючи «Еразмус для молодих підприємців»), «INTERREG – територіальне співробітництво» та інших програмах, спрямованих на зміцнення економічної, культурної та соціальної згуртованості ЄС [2; 6; 12].

Розвиток інституційних основ креативної економіки в ЄС відбувається через реалізацію певних кроків, відображених в табл. 1.

Врахування значення креативних індустрій для соціально-економічного розвитку країн ЄС передбачає, що креативне підприємництво дозволяє їм стимулювати супутній ефект на інші сектори та галузі, оскільки вони пов'язані як

Таблиця 1

Розвиток інституційних основ креативної економіки

Напрямок інтеграції	Практичні заходи для реалізації
Креативні індустрії як елемент стратегій регіонального розвитку	Країни ЄС спрямовують свої структурні та сукупні фонди на розвиток креативних індустрій, особливо для організації кластерів та вдосконалення інфраструктури та послуг.
Врахування креативних індустрій в політиках містобудування, через ініціативу «Культурні столиці Європи»	Нові креативні хаби, професійні платформи, що стають каталізаторами відродження міст, надаючи нові функції покинутим промисловим районам або пустим будівлям.
Інтеграція креативних індустрій в культурну стратегію	Культурна стратегія Європи передбачає поєднання європейської співпраці та культури із зацікавленими сторонами для застосування інновацій в сфері туризму та містобудування.
Включення креативних індустрій до інноваційних та науково-дослідних програм	Потенціал інтелектуальних креативних індустрій для сприяння інноваційним процесам визнається як результат впливу ІКТ та нетехнологічних факторів на економічні та соціальні процеси.

Джерело: [12]

з культурою і мистецтвом, так і з наукою та технологіями [4; 11; 12].

Визначаючи креативні індустрії пріоритетним напрямом розвитку країни ЄС перетворюють цей сектор у важливе джерело економічного та соціального розвитку. Ревалоризація промислових приміщень та заводів, які не працюють, веде до облаштування територій, оформлення міського середовища, реалізація творчих ініціатив, що сприяє соціальному розвитку територій та притоку туристів [1; 3; 4].

Вагомою віхою у розвитку креативних індустрій стало започаткування програми Європейської Комісії «Креативна Європа», розрахованої на 2014-2020 рр. У 2015 році до цієї програми приєдналася Україна, що створило можливості засвоєння європейських практик та використання співробітництва із західними творчими агенціями.

Концепція національного розвитку на основі креативної економіки пропонує розглядати цінність креативного сектора в динамічних умовах, де діяльність, заснована на використанні знань та талантів, дозволяє досягати економічних та соціальних ефектів [25].

Українські вчені Яковенко В.С., Казеян Н.К. (2019) розглянули новий фокус розвитку національної економіки, а саме креативної економіки на основі ідентифікації інституційних особливостей ланцюга створення креативного продукту. В згаданому дослідженні були визначені основні категорії, структурні елементи, функції та роль креативної економіки. Встановлено їх відповідність фундаментальним дослідженням міжнародних організацій UNCTAD, UNDP, UNESCO. Визначено інституційні основи креативної економіки, проблеми в ланцюгу процесів створення креативного продукту [26].

В документах ЮНЕСКО культурні та креативні індустрії розглядаються наступним чином:

- до культурних індустрій галузі, в яких комерціалізується діяльність творчого змісту, що має нематеріальний та культурний характер;
- до креативних індустрій відносять діяльності, в яких культурні індустрії є складовим елементом. Отже поділ креативних індустрій є дещо умовним і стосується сфери культури, а не сучасних високоточних індустрій.

Таким чином, міжнародна теоретична думка, дослідження українських вчених та практика розбудови креативної економіки в країнах ЄС дозволяє зробити наступні висновки щодо інституційних особливостей розвитку креативної економіки та її значення для України:

1. В сучасних умовах формування інтеграційних процесів, зростанням значення цифрових трансформацій суспільного та економічного життя існує певна залежність між характером інститутів, соціальною динамікою та рівнем розвитку економіки [13; 14; 16].

2. В дослідженнях міжнародних організацій UNCTAD, UNDP, UNESCO та інших висвітлюються

особливості побудови національних моделей розвитку креативної економіки в різних країнах, що пов'язані з історією господарювання та переліком сфер креативних індустрій [2; 4; 6].

3. Розвиток креативної економіки став провідним компонентом економічного зростання, зайнятості, торгівлі та інновацій, а також соціальної згуртованості в країнах з розвинутою економікою [27; 28].

4. В численних дослідженнях креативної економіки визначено основні методичні проблеми її вимірювання: відсутність гармонізованих визначень елементів креативної економіки та класифікації галузей креативних індустрій, що відображають особливості національних економік [9; 10; 11; 12; 16; 28].

5. Міжнародний досвід засвідчує, що розвиток креативних індустрій сприяє збільшенню інвестиційної привабливості територій, підвищенню значення креативного менеджменту, мотивації до інновацій і творчості, підвищенню конкурентоспроможності креативного підприємництва та територій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вирішення завдань відбудови та збалансованого розвитку на основі креативної економіки в Україні вимагає прийняття системних рішень державного регулювання в частині ідентифікації підприємницької активності креативних індустрій та стимулювання розвитку креативного підприємництва як основи інноваційного розвитку.

Організація креативних підприємницьких структур пов'язана з розв'язком певних проблем інформаційно-технологічного, правового та соціально-психологічного плану. Вони характеризуються високою ефективністю поєднання ресурсів, творчого потенціалу та знань персоналу, швидкості прийняття та реалізації рішень на основі поєднання знання, навчання та структурної організації праці [11; 12].

Таким чином, можна стверджувати, що ключовими елементами креативної економіки виступають такі: креативні індустрії, креативне підприємництво, креативний продукт та креативний менеджмент.

Основними методичними проблемами вимірювання креативної економіки є відсутність гармонізованих визначень елементів креативної економіки та класифікації галузей креативних індустрій, що відображають особливості національних економік.

Постановка завдання. Мета дослідження розкрити значення креативних індустрій, як середовища підприємницької діяльності та об'єкта державного економічного регулювання, на основі аналізу креативних індустрій в Україні.

Для цього важливим є розв'язати такі основні завдання:

- визначити структуру креативних індустрій
- здійснити статистичний аналіз активності креативного підприємництва в Україні;

– визначити вагомі фактори активності підприємств креативних індустрій та оцінити рівень їх розвитку.

– сформулювати напрямки інституційної трансформації державної політики підтримки креативного підприємництва.

Методологія дослідження передбачає встановлення інституційних особливостей розвитку креативних індустрій та визначення напрямів інституційного стратегування їх підтримки

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аналіз розвитку креативних індустрій в Україні. В Україні розвиток креативних індустрій розпочалось з розвитку креативних кластерів та створення нових продуктів творчості, комфортного середовища для спілкування і отримання нових відчуттів. Саме комерціалізація креативних ідей забезпечує їх творцям фінансові та конкурентні переваги [11; 12; 14; 16; 19].

В Україні є сильні господарські, історичні та культурні традиції з потенціалом породити креативні бізнеси. До них можна віднести: одяг з оздобленням-оберегами (fashion), гастрономія з домашніх продуктів (food), медицина з місцевої сировини (health), авангардне мислення з виходом в науку і мистецтво (science and art) [16, с. 185].

В Україні цей сектор демонструє значний потенціал розвитку, особливо у великих містах. Статистичні дані в сфері креативних індустрій за 2010–2022 рр. свідчать про стійкі темпи зростання цього сектора економіки та його впливу на інноваційний розвиток економіки [17; 18].

Специфіка збору статистичних даних про розвиток креативної економіки в Україні дозволяє проаналізувати потенціал креативних індустрій за 2010–2021 роки на основі даних діяльності підприємств, згрупованих за спеціальними агрегаціями, передбаченими у Регламенті (ЄС) № 251/2009 від 11.03.2009

стосовно структурної статистики підприємств представлена в табл. 2.

Як свідчать дані таблиці 2 і абсолютні показники і відносні показують стійку позитивну динаміку кількості підприємств в галузі інформаційно-комунікаційних технологій за період 2010–2021 роки.

Частка активних підприємств креативної економіки в загальній кількості підприємств за 2010–2021 роки відображена на рис. 1. Найвищі показники демонструє галузь інтелектуальних послуг KWNMS. Творчі креативні індустрії KI за кількістю підприємств порівняні з HITS.

Найвищий розвиток у створенні доданої вартості економіки України мають такі креативні індустрії: IT сектор, архітектура, інжиніринг, кіномистецтво, інформаційні послуги, реклама. В Україні до війни (2018 р.) цей сектор оцінювався у 4 % ВВП у вузькому розумінні (вся креативна економіка – 7,5% ВВП). Кількість зайнятих оцінювалась у 0,35 млн осіб, і, до речі, це був один з небагатьох секторів економіки, в якому кількість робочих місць за останні роки збільшувалась. Розвиток KI характеризувався значними диспропорціями. Найбільшу частину у прирості доданої вартості та зайнятості забезпечував аутсорсинг в IT-секторі (ігри, мобільні і комп'ютерні додатки, програми), тоді як інші види діяльності, мали не такі вражаючі результати.

Сучасний стан формування креативних індустрій в Україні відображає їх урбаністичну орієнтацію та кластерну модель їх організації (IT-сфера, мистецтво, освіта, дизайн). Створення повноцінної інфраструктури креативних індустрій та організація креативних хабів (коворкінгів, майстерень, інкубаторів, лабораторій і кластерів) дадуть змогу більшій чисельності людей продуктивно реалізувати й розвивати власні таланти та творчі здібності.

Таблиця 2

Динаміка розвитку підприємництва галузі інформаційно-комунікаційних технологій

Кількість підприємств в галузі інформаційно-комунікаційних технологій		Абсолютні прирости		Темпи приросту, %	
		ланцюгові	базові	ланцюгові	базові
2010	9 220	–	–	–	–
2011	9 882	662	662	7,2	7,2
2012	10 225	343	1 005	3,5	10,9
2013	11 562	1 337	1 680	13,1	17,0
2014	10 534	-1 028	309	-8,9	3,0
2015	10 998	464	-564	4,4	-4,9
2016	9 979	-1 019	-555	-9,3	-5,3
2017	11 271	1 292	273	12,9	2,5
2018	12 291	1 020	2 312	9,0	23,2
2019	13 521	1 230	2 250	10,0	20,0
2020	13 829	308	1 538	2,3	12,5
2021	14 040	211	519	1,5	3,8

Джерело: Indicators of activity of enterprises for special aggregates (Commission Regulation (EC) № 251/2009 of 11.03.2009) in 2010–2021

Рис. 1. Структура підприємств креативної економіки України

Джерело: Indicators of activity of enterprises for special aggregates (Commission Regulation (EC) № 251/2009 of 11.03.2009) in 2010–2021

Таким чином, розвиток креативних індустрій та креативного підприємництва супроводжуються якісними економічними і соціальними змінами в суспільстві. Опанування практиками креативної економіки є актуальним завданням для України з огляду на необхідність осучаснення вітчизняної економіки і її адаптації до європейського економічного і гуманітарного простору. Це також створює можливості для розвитку територій в умовах посиленої внутрішньої та зовнішньої міграції та переходу до інноваційних форм економічної діяльності.

Однак у розвитку креативних індустрій та креативних кластерів спостерігаються ті ж проблеми, що і в розвитку підприємництва України.

Нефективність трансформаційних змін в економічній політиці стимулювання інноваційної та креативної активності визначається дією таких чинників:

- економічна політика представляє і захищає інтереси інноваційно пасивного великого бізнесу;
- ресурси витрачаються на підтримку функціонування існуючого соціально-економічного комплексу країни, а не на його розвиток;
- концентрація практично всіх ресурсів країни в декількох фінансово-промислових олігархічних групах [7; 18].

Це вимагає здійснення інституційних трансформацій в напрямку інституційного стратегування, що передбачає вирішення проблем

інноваційного розвитку шляхом прийняття модифікованих законів щодо розвитку креативної економіки та активізації інноваційного розвитку малого і середнього підприємництва;

формування та реалізації відповідних концепцій, стратегій та планів щодо інноваційного розвитку та креативного класу.

Перешкодами до впровадження інновацій та відсутності конкуренції в Україні є:

- альтернативний шлях отримання прибутку через те, що вигоди від економічної влади для рентного шляху максимізації доходу стали витратами для інноваційного розвитку;
- домінування в господарській практиці не потреб розвитку, а короткострокових фінансових інтересів;
- доходи, власність, позиція підприємства і особиста свобода будуть втрачені тобто низький рівень економічної безпеки;
- прибуток або індивідуальний дохід можна гарантовано отримати лише шляхом вбудовування в систему влади, але не шляхом інвестицій в інновації чи особистих інвестицій у знання;
- відсутність відповідної освітньої інфраструктури для інноваційної діяльності (системи підготовки кадрів для науки, кваліфікованих інженерів, технологів, конструкторів, робітників високої кваліфікації та ін.) [17].

Отже, перелічені чинники формування активності креативного підприємництва України не

дозволяють комплексно вирішувати проблеми перемоги у війні, відбудови та сталого інноваційного розвитку.

Крім цього державна підтримка розвитку креативних індустрій в Україні має несистемний характер і потребує інституційного стратегування. В сучасних національних і регіональних стратегіях розвитку країни елементи креативної економіки не згадуються як пріоритети, а самі терміни (креативна економіка, креативні індустрії, креативне підприємництво, креативні продукти, креативний менеджмент) не закріплені в законодавчих і правових актах країни. Наявні статистичні дані підтверджують, що імпорт креативних товарів і послуг в Україні стабільно перевищує експорт, що свідчить про недостатню конкурентоспроможність галузі на світовому ринку.

З іншого боку наявність та структура внутрішнього попиту для високотехнологічних виробництв з використання ІКТ технологій вимагають змін в державному регулюванні сфери креативних інтелектуальних індустрій.

ІТ сфера як найважливіша креативна індустрія у військовий час. До війни почала впроваджуватися стратегія перетворення України в цифрову державу та найбільший європейський ІТ-хаб. З початком російського вторгнення у 2022 році сектор ІТ почав активно трансформуватись працювати на оборону країни.

Основні напрямки оптимізації роботи ІТ сектору за останні два роки можна охарактеризувати таким чином:

- вхідження наш ринок технологічних корпорацій Revolut та PayPal;

- після повномасштабного вторгнення у 2022 році ІТ-індустрія змогла швидко відновити операційну роботу, стабілізувати бізнес-процеси, зберегти більшість контрактів. За підсумками десяти місяців 2022 року, ІТ-галузь принесла в економіку України \$6 млрд експортної виручки, що на 10% більше порівняно з 2021 роком. Частка експорту ІТ-послуг у ВВП збільшилась на 51% – до 5,4% [22];

- простір Дія.City показав як ефективний інструмент у залученні інвестицій навіть в умовах війни. Прикладом можуть бути, трансформація компанії Rozdout, яка стала частиною британської компанії Adaptavist – глобального постачальника технологій та інноваційних рішень;

- удосконаленням ІТ-освіти (наприклад, ІТ Generation – як частина комплексної роботи над удосконаленням ІТ-освіти, за яким 2 200 студентів отримали можливість безкоштовно отримати ІТ-спеціальність; Дія.Цифрова освіта запускає безоплатний курс із криптограмотності;

- про розвиток стартап-екосистеми в умовах війни: ffVC і Blue&Yellow Heritage Fund запустили перший американський венчурний фонд орієнтований ексклюзивно на українських підприємців; триває діалог із акселератором Plug&Play Tech Center доступ українських стартапів до всіх можливостей цієї платформи;

- виготовлення технологічних продуктів. military-tech. Наприклад, платформа Delta, яка була створена Центром інновацій при Міністерстві оборони. Вона дозволяє бачити поле бою в режимі реального часу;

- активно розвиваються технології штучного інтелекту. На сьогодні в країні більше 9 тис. ІТ-інженерів, які спеціалізуються на ШІ;

- реалізується проєкт – еРезидентство ІТ-спеціаліст 3-за кордону може стати е-резидентом, зареєструвати та вести бізнес в Україні у конкурентних умовах оподаткування, не перебуваючи тут фізично;

- ІТ-індустрія стала єдиною галуззю експорту, яка зросла. Сектор заробив на експорті на 7% більше, ніж за відповідний період минулого року – \$6,6 млрд. У листопаді минулого року ІТ-сегмент зріс на 8% за місяць.

Частка ІТ в експорті товарів та послуг збільшилася до 13% у 2022 році проти 8% роком раніше. При цьому частка промисловості складає близько половини (45%) від усього експорту послуг. При цьому роком раніше цей показник досягав 37%.

Щобільше, вона демонструє зростання на тлі падіння інших галузей (+10% за січень-жовтень, тоді як металургія просіла на 59%, а хімпром – на 43%, за даними Асоціації IT Ukraine). ІТ-компанії та фахівці активно долучаються до волонтерських та благодійних ініціатив – зокрема, і ми в Railsware разом з командою у 150 людей за рік передали на підтримку ЗСУ та інші волонтерські проєкти близько \$500 тисяч [23].

Значний досвід роботи українського ІТ за сервісною моделлю необхідно розвивати через поєднання продукту та сервісу.

Напрямки прокладання шляху до «Кремнієвої долини Європи» на думку українських експертів полягають в наступному:

- розвивати ланцюг створення креативного продукту (навіть через гібридну модель product studio = продукт+сервіс);

- розвивати крафт – майстерність та професіоналізм у створенні продуктів;

- інвестувати в розвиток екосистеми талантів: не лише розробників, але й продуктологів, маркетологів, дизайнерів тощо;

- робити ставку не на кількість, а на якість, щоб забезпечити потенціал для зростання на роки вперед, коли криза мине [23].

Інституційне стратегування розвитку креативної економіки в Україні. Креативна економіка впливає на систему освіти, молодь, інвестиційний клімат та інвестиційну привабливість товарів, регіонів, країни в цілому. На етапі переходу до креативної економіки головними цінностями стають потенціал людського розвитку і можливості його використання, креативні рішення в умовах обмежених ресурсів.

В країні постала необхідність розробки та впровадження стратегії креативного та інноваційного розвитку регіонів України, забезпечення

всебічної підтримки локальних креативно-інноваційних ініціатив. Для уточнення понять елементів креативної економіки пропонується типологія креативних індустрій з їх поділом на культурні та інтелектуальні креативні індустрії. Такий поділ дозволяє підвищити ефективність економічних досліджень потенціалу креативної економіки в умовах цифровізації, необхідності креативних управлінських рішень для структурної перебудови економіки України, забезпечення перемоги у гібридних та військових битвах з московією, інноваційної відбудови та сталого розвитку.

Пропонується узагальнена класифікація видів економічної діяльності, які відносяться до креативних індустрій відповідно до статистичної класифікації, прийнятої Європейським Парламентом та Радою ЄС. Основні види креативних індустрій відображено в табл. 3.

В Україні основна увага державного регулювання зосереджена на культурних креативних індустріях. Для стимулювання розвитку культурних креативних індустрій та креативного підприємництва в Україні передбачені такі заходи інституційного стратегування. В умовах обмеженого фінансування необхідно визначитись з пріоритетами та значенням культурних індустрій для інформаційно-гібридної форми війни.

Основними напрямками державного регулювання підтримки культурних креативних індустрій на коротко- і середньострокову перспективу є:

1. Збільшення фінансування Українського культурного фонду, просування культурного продукту для промоції України за кордоном (до кінця 2025 року).

2. Підготовка кадрів для креативних індустрій та розвиток компетенцій роботи на міжнародному ринку.

3. Розвиток міжнародних комунікацій та поширення ініціативи Spend with Ukraine, що заохочує іноземців купувати українські товари та послуги; заохочення українських брендів до реєстрації на платформах.

4. Грантова програма підтримки виробничої та експортної спроможності креативних індустрій на 2023–2025 рр., підтримки діяльності креативних індустрій в напрямку вироблення інноваційного культурного продукту; підтримки міжнародного співробітництва у сфері культури та креативних індустрій.

Організаційний механізм підтримки креативних індустрій передбачає:

– запуск Національного офісу розвитку креативних індустрій як основного провайдера державної підтримки для креативного бізнесу та інноваційного розвитку креативних індустрій (протягом 2023–2025 рр.);

– підтримка креативних хабів;

– підтримка кроссекторальних проєктів у сфері креативних індустрій;

– колаборації між різними секторами креативних індустрій (крафти+дизайн, дизайн+ІТ тощо);

– обмін досвідом між представниками різних секторів креативних індустрій;

– сталі платформи й майданчики кроссекторальної співпраці у сфері креативних індустрій;

– стимулювання відкриття офісів міжнародних компаній Apple, Spotify, YouTube в Україні для кращого просування і представлення українського креативного контенту на цих платформах [24].

Для використання адаптаційних механізмів державного регулювання у випадку України в часі війни вибір модернізацій на макрорівні повинен відбуватись згідно поєднання революційної концепції технологічних змін (Й. Шумпетера, М. Туган-Барановського) та концепції сталого розвитку. Таке поєднання вказаних концепцій у державній політиці полягає в оптимальному використанні обмежених ресурсів та застосуванні природо-, енерго- і матеріалозберігаючих технологій для створення доходу [6; 7; 8; 9].

Перехід до інформаційного суспільства приводить до зміни структури сукупного капіталу на користь людського, збільшуючи нематеріальні потоки фінансів, інформації та інтелектуальної власності [15].

Таблиця 3

Класифікація креативних індустрій

Класифікаційні ознаки	Види креативних індустрій
Креативні інтелектуальні індустрії	– видавнича діяльність; – виробництво кіно-, відеофільмів і телевізійних програм, фонограм, музична видавнича діяльність; – комп'ютерне програмування, консультації, а також суміжні з ними види діяльності; – архітектурно-інженерна діяльність; технічні випробування і аналіз; – наукові дослідження та розробки (R&D); – інші професійні, наукові і технічні заходи;
Культурні креативні індустрії	– розробка і трансляція культурних заходів; – діяльність інформаційних служб; – реклама та маркетингові дослідження; – мистецтво та розважальні заходи; – спортивні заходи та організація відпочинку і розваг.

Джерело: розроблено авторами

Для переходу до активних стадій розвитку і забезпечення стійкого зростання сектору креативної економіки необхідно реалізовувати комплексну програму державної підтримки, включаючи такі напрями, як розвиток професійної і бізнес-освіти для креативних підприємців, формування сприятливого комунікаційного середовища, майнова підтримка і розвиток інфраструктури, підвищення доступності фінансових ресурсів, консультаційна підтримка творчих індустрій, формування системи моніторингу і оцінки розвитку креативних індустрій, сприяння їхньому просуванню на українські і міжнародні ринки, формування попиту на унікальні і сучасні культурні продукти, розширення участі місцевих співтовариств в культурному житті міст [6, с. 517].

Основними принципами формування політики розвитку креативних індустрій рекомендується визначити відображені в табл. 4.

Можна визначити наступні пріоритети державної політики в сфері розвитку креативних індустрій та креативного підприємництва:

1) системна протекціоністська державна інвестиційно-інноваційна політика спрямована на підтримку креативного розвитку;

2) визнання на урядовому рівні пріоритетності розвитку креативної економіки, як одного із актуальних напрямів економічної, інноваційної та суспільної політики. Це вимагає ухвалення низки документів щодо державної політики в сфері культурних та інтелектуальних креативних індустрій;

3) підтримка інноваційних проектів розвитку креативних компетенцій, з метою зростання якості «людського капіталу»;

4) розвиток державних і громадських інститутів, які сприяють реалізації політики розвитку креативності [9].

Перспективний розвиток форм державного регулювання розвитку креативної економіки повинен

відбуватися з врахуванням особливостей креативних індустрій, їх ролі та значення для перемоги у війні та відбудови держави на принципах сталого інноваційного розвитку. Провідну роль у сталому розвитку відіграє держава, яка генерує використання людського потенціалу та поєднання творчості, культури, економіки і сучасних технологій.

Каталізатором розвитку креативних індустрій – цифрових технологій, медіа, дизайну і культури – є системна підтримка молодих талантів, малого і середнього бізнесу, впровадження інноваційних освітніх програм і реалізація ефективної культурної гуманітарної та освітньої політики [7; 17].

Висновки. Роль та значення креативної економіки зростає в країнах ЄС та в Україні. Про це свідчить динаміка зростання підприємницької активності в сфері креативних індустрій, їх вплив на макропоказники та соціальний розвиток територій.

Для забезпечення інноваційного розвитку зростає значення елементів креативної економіки: креативних індустрій, креативного підприємництва, креативного продукту, креативного менеджменту. Це визначає потребу розробки нових методологічних та методичних підходів до державного регулювання креативних індустрій.

Типологія креативних індустрій та їх значення для економічного та соціального розвитку країн відображає особливості національних економік. Для подолання проблеми ідентифікації креативних індустрій пропонується їх поділ на креативні культурні та інтелектуальні креативні. Для України розвиток культурних креативних індустрій має значення для ведення інформаційної гібридної війни, а розвиток інтелектуальних креативних індустрій має значення для перемоги у війні.

Для досягнення позитивних структурних зрушень у розвитку креативних індустрій України важливо поліпшити дієвість заходів економічної політики з подолання кризових явищ

Таблиця 4

Принципи політики розвитку креативних індустрій

Принципи	Заходи реалізації принципів
Програмно-цільовий підхід	передбачає визначення пріоритетів і стратегії креативної активності, з який має бути узгоджені регіональні та галузеві стратегії і програми розвитку.
Збалансованість розвитку	спрямований на оптимальне використання внутрішніх і зовнішніх переваг та забезпечення умов переходу до збалансованого розвитку економіки природи та суспільства.
Інституціональна системність	передбачає узгодженість організаційних, економічних, правових, інфраструктурних та управлінських регулюючих впливів в напрямку сприяння розвитку креативної економіки.
Фінансова забезпеченість	потребує збалансованого формування джерел фінансування інноваційного розвитку з залученням державних і приватних інвестицій.
Інформаційно-консультаційна забезпеченість	передбачає створення повного доступу до інформації про об'єкти і суб'єкти креативної економіки та широкого спектру консультаційних послуг з креативної діяльності.
Соціальна і екологічна спрямованість	Інструментарій регіональної інноваційної політики має виходити з пріоритетності зростання рівня життя та екологічної безпеки навколишнього середовища.

Джерело: розроблено авторами

і модифікувати цілі та завдання державного регулювання у цьому секторі. Модифікація інституційного стратегування підтримки креативних індустрій та креативного підприємництва в Україні пов'язані з необхідністю підтримки інтелектуальних креативних індустрій, що відповідають пріоритетності потреб військових.

Міжнародний досвід свідчить, що каталізатором розвитку креативних індустрій (цифрових технологій, медіа, освіти, науки і культури) – є системна підтримка молодих талантів, малого і середнього підприємництва, впровадження інноваційних освітніх програм і реалізація ефективної культурної, гуманітарної та освітньої політики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Скавронська І.В., Гончарук А.О. Тенденції розвитку креативних індустрій в країнах Європейського Союзу. *Молодий вчений*. 2016. № 4 (31). С. 201–204.
2. Гудима Л.О. Креативна економіка: світовий досвід та виклики для України в межах кризових перетворень. *Бізнес Інформ*. 2020. № 5. С. 100–106.
3. Global Creativity Index: Ukraine Became 45th among 139 Countries. URL: <http://www.5.ua/suspilstvo/Hlobalnyi-indeks-kreatyvnosti-Ukraina-stala-45iu-zi-139-krain-95726.html>
4. Креативна економіка: Нова економічна епоха XXI ст. URL: https://creativeeconomy.center/wp-content/uploads/2021/12/2_5332503104040474153.pdf
5. Бакуліна Н., Собко О. Тенденції та перспективи розвитку креативної економіки в Україні. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/33733/1>
6. Давимука С.А., Федулова Л.І. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови : монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2017. 528 с.
7. Мойсеєнко І.П. Інституційні основи регулювання інноваційного розвитку. *Інноваційна економіка*. 2019. № 1-2 (78). С. 26–32.
8. Пакуліна А.А., Євсєєв А.С. Інноваційна та креативна економіка як умова модернізації національного господарства України. *Економіка та суспільство*. 2018. Випуск 16.
9. Валєвський О.Л. Актуальні проблеми реалізації державної політики у сфері розвитку креативних і культурних індустрій. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/111AZ_Walevskiy_-07092018-0b9aa.pdf
10. Кічурчак М.В. Структурні зміни у розвитку креативних індустрій в умовах перманентної кризи економіки України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер. : *Економіка*. 2020. № 17. С. 9–15.
11. Культурні індустрії: види діяльності. URL: <http://creativecities.org.ua/uk/creative-industries/texts/?newsid=22>
12. Фаринья К. Розвиток креативних та культурних індустрій в Україні. URL: https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Research/Creative%20Industries%20Report%20for%20Ukraine_UA.pdf
13. The World Bank Group World Development Indicators 2020. URL: <https://databank.worldbank.org/World/Development-Indicators>. URL: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NVI.KD&country>
14. Креативні індустрії, туризм та культура. URL: https://buh.ligazakon.net/ua/news/195283_kreativn-ndustrizm-ta-kultura-otrimayut-dodatkovu-derzhpdtrimku
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо державної підтримки сфери культури, креативних індустрій, туризму, малого та середнього бізнесу у зв'язку з дією обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України № 3377 від 22.04.2020 р. URL: zakon.rada.gov.ua
16. Індикатори впливу культури на соціальний розвиток. URL: <http://demcult.org/indikator-vplivu-kulturi-na-social/>
17. Moiseienko I. (2022). Using the potential of the creative economy to restore Ukraine. *International Journal of Management and Economics*. 58(4): 1–12. DOI: <https://doi.org/10.2478/ijme-2022-0022>
18. Svyrydenkov D. Creative industries: impact on the development of Ukraine's economy. 2021. URL: <https://freepolicybriefs.org/2021/06/21/creative-industries-impact/>
19. Mariya Fleychuk, Iryna Moiseyenko, Tatyana Khudyakova. The phenomenon of leadership in the modern world. URL: <https://www.atlantis-press.com/search>
20. Boix R., Capone, F., De Propriis L., Lazzeretti L., Sanchez D. Comparing creative industries in Europe. *European Urban and Regional Studies*. 2016. Vol. 23(4). P. 935–940.
21. Bialic-Davendra M., Bednář P., Danko L., Matošková J. Creative. Clusters in Visegrad Countries: Factors Conditioning Cluster Establishment and Development. *Bulletin of Geography*. 2016. Vol. 32(32). P. 33–47.
22. Борняков О. Технології та держава: Як розвивалася ІТ-сфера. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/bornjakov-programisti-ta-rozvitok-startapiv-v-ukrajini-yak-zaluchayut-investiciji-pid-chas-viyni-50298067.html>
23. Корольов С. У глобальному ІТ – золота лихоманка. Що відбувається в українському? URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/ukrajinskiy-it-rinok-i-maybutniy-popit-na-programistiv-prognoz-50297726.html>
24. Гетьманцев Д. Роль креативних індустрій в економіці післявоєнної України. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/21/695268/>
25. Potts J., Cunningham S. Four model of the creative industries *International journal of cultural policy*. 2008. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10286630802281780>

26. Яковенко В.С., Казеян Н.К. Моделювання вектору розвитку креативної економіки в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 46 (2). С. 128–133. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2019_46\(2\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2019_46(2)_23)
27. Creative Economy Outlook 2022: Overview The International Year of Creative Economy for Sustainable Development: Pathway to Resilient Creative Industries. DOI: <https://doi.org/10.18356/9789210021418>
28. Карасьова Н. Креативні індустрії як елемент стратегії постіндустріального розвитку. *Міжнародні відносини теоретико-практичні аспекти*. 2019. № 3. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-745x.3.2019.159110>

REFERENCES:

1. Skavronska I.V., Goncharuk A.O. (2016) Tendenciya rozvitku kreativnih industrij v krayinah Yevropejskogo Soyuzu. *Young Scientist*, no. 4 (31), pp. 201–204. (in Ukrainian)
2. Gudima, L.O. (2020) Kreativna ekonomika: svitovij dosvid ta vikliki dlya Ukrayini v mezhah krizovih peretvoren. *Biznes Inform*, no. 5, pp. 100–106. (in Ukrainian)
3. Global Creativity Index (2020) Ukraine Became 45th among 139 Countries. Available at: <http://www.5.ua/suspilstvo/Hlobalnyi-indeks-kreatyvnosti-Ukraina-stala-45iu-zi-139-krain-95726.html>
4. Kreatyvna ekonomika: Nova ekonomichna epokha XXI st. Available at: https://creativeeconomy.center/wp-content/uploads/2021/12/2_5332503104040474153.pdf (in Ukrainian)
5. Bakulina N., Sobko O. (2016) Tendenciya ta perspektivi rozvitku kreativnoyi ekonomiki v Ukrayini. Available at: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/33733/1> (in Ukrainian)
6. Davimuka S.A., Fedulova L.I. (2017) Kreativnij sektor ekonomiki: dosvid ta napryami rozbudovi: monografiya. DU "Institut regionalnih doslidzhen imeni M. I. Dolishnogo NAN Ukrayini". Lviv, 528 p. (in Ukrainian)
7. Mojseyenko I.P. (2019). Institucijni osnovi regulyuvannya innovacijnogo rozvitku. *Innovacijna ekonomika – Innovative economy*, no. 1-2(78), pp. 26–32. (in Ukrainian)
8. Pakulina A.A., Yevsyeyev A.S. (2018) Innovacijna ta kreativna ekonomika yak umova modernizaciyi nacionalnogo gospodarstva Ukrayini. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 16. (in Ukrainian)
9. Valevskij O.L. (2020) Aktualni problemi realizaciyi derzhavnoyi politiki u sferi rozvitku kreativnih i kulturnih industrij. Available at: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/111AZ_Walevskiy_-07092018-0b9aa.pdf (in Ukrainian)
10. Kichurchak M.V. (2020) Strukturni zmini u rozvitku kreativnih industrij v umovah permanentnoyi krizi ekonomiki Ukrayini. *Naukovi zapiski Nacionalnogo universitetu "Ostrozka akademiya"*. Ser.: *Ekonomika*, no. 17, pp. 9–15. (in Ukrainian)
11. Kulturni industriyi: vidi diyalnosti (2022). Available at: <http://creativecities.org.ua/uk/creative-industries/texts/?newsid=22> (in Ukrainian)
12. Farinya K. (2020) Rozvitok kreativnih ta kulturnih industrij v Ukrayini. Available at: https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Research/Creative%20Industries%20Report%20for%20Ukraine_UA.pdf (in Ukrainian)
13. The World Bank Group World Development Indicators 2020. Available at: <https://databank.worldbank.org/World-Development-Indicators>. Available at: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NV.IND.TOTL.KD&country>
14. Kreativni industriyi, turizm ta kultura (2020). Available at: https://buh.ligazakon.net/ua/news/195283_kreativn-ndustr-turizm-ta-kultura-otrimayut-dodatkovu-derzhpdtrimku (in Ukrainian)
15. Pro vnesennya zmin do deyakih zakonodavchih aktiv shhodo derzhavnoyi pidtrimki sferi kulturi, kreativnih industrij, turizmu, malogo ta serednogo biznesu u zvyazku z diyeyu obmezhuvalnih zahodiv, pov'yazanih iz poshirennyam koronavirusnoyi hvorobi (COVID-19): Zakon Ukrayini № 3377 22.04.2020. Available at: zakon.rada.gov.ua (in Ukrainian)
16. Indykatory vplyvu kultury na sotsialnyi rozvytok (2021). Available at: <http://demcult.org/indikatori-vplyvu-kulturi-na-social/>
17. Moiseienko I. (2022). Using the potential of the creative economy to restore Ukraine. *International Journal of Management and Economics*, no. 58(4), pp. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.2478/ijme-2022-0022>
18. Svyrydenkov D. (2021) Creative industries: impact on the development of Ukraine's economy. Available at: <https://freepolicybriefs.org/2021/06/21/creative-industries-impact/> (in Ukrainian)
19. Mariya Fleychuk, Iryna Moysyenko, Tatyana Khudyakova (2019) The phenomenon of leadership in the modern world. Available at: <https://www.atlantis-press.com/search>
20. Boix R., Capone, F., De Propriis L., Lazzeretti L., Sanchez D. (2016) Comparing creative industries in Europe. *European Urban and Regional Studies*, vol. 23(4), pp. 935–940.
21. Bialic-Davendra M., Bednář P., Danko L., Matošková J. Creative (2016) Clusters in Visegrad Countries: Factors Conditioning Cluster Establishment and Development Bulletin of Geography, vol. 32(32), pp. 33–47.
22. Borniakov O. (2022) Tekhnolohii ta derzhava: Yak rozvyvalasia IT-sfera. Available at: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/borniakov-programisti-ta-rozvitok-startapiv-v-ukrajini-yak-zaluchayut-investiciji-pid-chas-viyni-50298067.html> (in Ukrainian)
23. Korolov S.U. (2022) hlobalnomu IT – zolota lykhomanka. Shcho vidbuvaietsia v ukrainskomu? Available at: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/ukrajinskiy-it-rinok-i-maybutniy-popit-na-programistiv-prognoz-50297726.html> (in Ukrainian)
24. Hetmantsev D. (2022) Rol kreatyvnykh industrij v ekonomitsi pisliavoiennoi Ukrainy. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/21/695268/> (in Ukrainian)

-
25. Potts J., Cunningham S. (2008) Four model of the creative industries. *International journal of cultural policy*. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10286630802281780>
26. Yakovenko V.S., Kazeian N.K. (2019) Modeliuvannia vektoru rozvytku kreatyvnoi ekonomiky v Ukraini. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 46 (2), pp. 128–133. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2019_46\(2\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2019_46(2)_23) (in Ukrainian)
27. Creative Economy Outlook (2022) Overview The International Year of Creative Economy for Sustainable Development: Pathway to Resilient Creative Industries. DOI: <https://doi.org/10.18356/9789210021418>
28. Karasova N. (2019) Kreatyvni industrii yak element stratehii postindustrialnoho rozvytku. *Mizhnarodni vidnosyny teoretyko-praktychni aspekty*, no. 3. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-745x.3.2019.159110> (in Ukrainian)